

SEYDİŞEHİR'İN KURUCUSU SEYYİD HARUN'UN EVLÂDLARI

HASAN BASRİ KARADENİZ

1071 Malazgirt Muharebesi'nden sonra, Türkler'in Anadolu'nun her tarafına hızlı bir şekilde yayılması ile daha XI. asrın sonlarında Doğu ve Orta Anadolu'da Bizans hâkimiyeti yerini Selçuklu Türkleri'nin hâkimiyetine bırakmıştır. Batı Anadolu ise Bizans hâkimiyetinde kalmakla birlikte bu bölgedeki şehirler, uçlarda bulunan Türkmenler'in baskısından olsa gerek, XII. yüzyılda Bizans imparatorları tarafından kendi hallerine bırakılmışlardır¹. Bu sebeple Menderes, Orta Anadolu ve Sakarya havalisi Bizanslılarca Türklere terk edilmiştir.

Anadolu'ya gelen Türkler ise; a) Alanya, Aksaray, Beyşehir gibi şehirleri kendileri kurmuşlar, b) Samsun, İzmir, Konya'nın güneyindeki Madenşehir misallerinde olduğu gibi Hıristiyan şehirlerinin yanına aynı adla zikredilen Müslüman şehirler tesis etmişler, c) Bizans tarafından terk edilen Eskişehir ve Denizli gibi şehirlerin üzerlerine yeni şehirler kurmuşlar, d) Mevcut olan herhangi bir şehrin terk edilmiş mahallelerine ve varoşlarına yerleşmişlerdir².

Anadolu Türk Şehirleri'nin inkişafında şeyh ve dervişlerin çok önemli rolü olmuştur. Bir şehre gelen şeyh tarafından kurulan zaviyenin etrafında daha sonra kendi adıyla zikredilecek Türk ve Müslüman mahallesi teşekkül etmekteydi. Ayrıca bu zaviyeler, önemli yekûn tutan vakıflar ile yaşatılmaktaydı. Bu tür mahallelerin sayısız örnekleri arşiv belgelerinde bulunmaktadır. Hatta, şeyh ve derviş adını taşıyan mahalleler günümüze kadar gelmiştir³. Diğer taraftan, Osmanlı Devleti'nce de şehirlerde kurulan zaviye ve imaret gibi içtimai kurumlar vakıflar yoluyla desteklenmiş; ayrıca Uzunköprü,

¹ Doğan Kuban, "Anadolu-Türk Şehri, Tarihi Gelişmesi, Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler", *VD, C. VII*, (Ankara 1968), s. 59-63.

² Kuban, *a.g.m.*, s. 58-60.

³ Geniş bilgi için bkz. Kuban, *a.g.m.*, s. 53-73; Ö. Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler. I. İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *VD, C. II* (Ankara 1942), s. 279-365; H. Ziya Ülken, "Vakıf Sistemi ve Türk Şehirciliği", *VD, C. IX* (Ankara 1971), s. 13-37.

Saraybosna, Karapınar (Sultaniye) ve Nevşehir vakıf şehirler olarak tesis edilmiştir⁴. Bu şehirlerden, II. Selim tarafından şehzâdeliği esnasında 1560 yılında tesis edilen ve banisinden dolayı Sultaniye diye zikredilen Karapınar'ın kuruluşu ile ilgili hüküm enterasandır⁵.

Anadolu ve Balkanlar'da şeyh ve dervişler tarafından kurulan sayısız köy vardır⁶. Fakat gerek Anadolu'da gerekse Balkanlar'da şeyh ve dervişler tarafından kurulmuş bir tek şehir vardır. O da kurucusunun adıyla zikredilen Seydişehir'dir.

Seydişehir'in kurucusu Seyyid Harun'un hayatı ve faaliyetleri onun soyundan gelen Şeyh Musa bin Abdülkerim tarafından H.962/M.1554 yılında yazılan "Makâlât-ı Seyyid Harun"da geniş bir şekilde izah edilmiştir⁷. Buna göre, Seyyid Harun Horasan'da bir "emir"⁸ olup soyu baba tarafından Cafer-i Sadık ve ana tarafından Veysel Karani'ye çıkmaktadır⁹. Seyyid Harun Horasan emiri iken, atalarının mezarını her ziyaretinde gaibden kendisine Rum (Anadolu)'da Karaman iline gitmesi ve Küpe dağı eteklerinde *bir şehir kurması* emredilmiş; O, emirliği terk etmiş ve kırk kişilik maiyeti ve ailesi ile önce Bağdad'a uğramış, muhtemelen XIV. asrın başında da Konya'ya gelmiştir¹⁰. Oradan hareketle bugünkü Seydişehir civarına gelen Seyyid Harun, harâbe haline gelmiş, eski bir şehir olan *Vervelid*'in kalıntularından istifade ve onun şöhretini işiten civar halkın -dülger, demirci, arabacı, ırgat v.s.- yardımı ile etrafı duvarlar ve burçlar ile çevrili, içinde cami, mescid, medrese, türbe ve şehre yerleşecekler için evler inşa ettirmiştir¹¹. Ewela, Seyyid Harun'un bölgedeki mezkûr faaliyetlerini tereddütlü bir şekilde takip eden Eşrefoğlu Mehmed Bey¹², daha sonra mezkûr şeyhin müridi olmuş ve sosyal amaçla ya-

⁴ İlhan Şahin, "Vakıf Şehirler", *Tarih ve Medeniyet*, S. 3 (İstanbul Mayıs 1994), s. 60-63.

⁵ Şehzâde hazretleri mektubu şeriflerin gönderüb Konya ile Ereğli mâbeyninde de bir harab karye yeri olup zikrolunan mahalde bir mescid ve bir han ve bir hamam bina etmeği murad eyleyüb zikrolunan mahalde gelüb temekkün idenlerden avâriz ve tekâlifden muâf olmaların i'lâm buyurdıkları ecilden yüz yigirmi haneden ğayrı gelüb mütemekkin olanlar sâir re'âyâ gibi ola deyü", Eskiil kadısına gönderilen 24 Receb 967/20 Nisan 1560 tarihli hüküm; *BOA, MD*, nr. IV, s. 51, hüküm, 545.

⁶ Barkan, *a.g.m.*, s. 294-299.

⁷ M. Çağatay Uluçay, "Makâlât-ı Seyyid Harun", *Belleten*, C. X, S. 40 (Ekim 1946 Ankara), s. 750.

⁸ Cemal Kunaz, *Makâlât-ı Seyyid Harun*, Ankara 1991, s. 23.

⁹ Kurnaz, *a.g.e.*, s. 27.

¹⁰ Kurnaz, *a.g.e.*, 23-27.

¹¹ Kurnaz, *a.g.e.*, s. 37-43.

¹² Mübarizüddin Mehmed Bey, Beyşehir, Seydişehir, Akşehir ve Ilgın taraflarında teşkil olan Eşrefoğulları Beyliği'nin ikinci beyi olup, 1302'de babası Seyfuddin Süleyman Bey'in yerine mezkûr beyliğin beyi olmuştur. Anadolu'da bulunan beylerin itaatlerini temin için Anadolu'ya

pılan bu eserlere bir çok şeyi vakfetmiştir¹³. Gerek Eşrefoğlu Mehmed Bey gerekse Seyyid Harun ve daha sonra tahsis edilen vakıflar ile Seyyid Harun Külliyesi vakıf gelirlerinin, XV-XVI. yüzyıllar arasında Seydişehir ve Bozkır bölgesi vakıf gelirleri içindeki nispeti % 17 ile % 36 arasında değişmektedir¹⁴. Bu zengin vakıflar sayesinde Seydişehir, etraftan gelen halkın yeni evler yapması ile şenlenmiş ve tam bir şehir görünümüne bürünmüştür¹⁵.

Nitekim, 1520 yılına gelindiğinde, yani kuruluşundan tam iki asır sonra Seydişehir, 1 cami, 8 mescid, 1 medrese, 1 zaviye, 1 hamam, 9 dükkân ve 9 mahallesinde sakin tahmini 2625¹⁶ nüfuslu bir şehirdir¹⁷.

Diğer taraftan, yaşlanan Seyyid Harun, ömrünün son zamanlarında halife ve dervişlerini Anadolu'da muhtelif yerlerin halkını irşad için göndermiş¹⁸ ve türbesindeki kitabeye göre H. 23 Rebiülevvel 720/M. 3 Mayıs 1320 tarihinde vefat etmiş; vasiyeti gereği kendi adıyla zikredilen caminin bitişiğinde defnedilmiştir¹⁹.

Seyyid Harun'un vefatından sonra kimin şeyh olacağını görüşen dervişler, onun kardeşi oğlu Seyyid Musa'nın küçük olmasını dikkate alarak, kızı Halife Sultan'ın şeyhliğini kabul etmişler²⁰; daha sonra ise şeyhlik mezkûr Seyyid Musa'nın soyundan devam etmiştir²¹.

Ayrıca, XVI. yüzyıla gelindiğinde Seyyid Harun zaviyesi de faaliyetine devam etmektedir. 1520 senesinde bu zaviyenin derviş ve hizmetlilerinden 11 neferin Seydişehir Hacı Muslihiddin Mahallesi'nde sakin olduğu ve avâriz ve

gelen İlhanlı valisi Çoban Bey'i ziyaret edip, itaat eden beyler arasında Eşrefoğlu Mehmed Bey'de vardır. Mehmed Bey muhtemelen 1320 yılından hemen sonra vefat etmiştir. İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu ve Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1984, s. 59-60.

¹³ Kurnaz, a.g.e., s. 44-51; Eşrefoğlu Mehmed Bey'in vakıfları için bkz. M. Akif Erdoğan, "Seydişehir Seyyid Harun Külliyesi Vakıfları Üzerine Bir Araştırma", *Ege, Üniv. Ed. Fak. Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. VII (İzmir 1991), s. 84.

¹⁴ Erdoğan, a.g.m., "gös.yer."

¹⁵ Kurnaz, a.g.e., s. 53.

¹⁶ Tahmini nüfus; 490 (hane)x5=2450+175 (mücerred)=2625 formülü ile tespit edilmiştir.

¹⁷ BOA, TD, nr. 387, s. 60.

¹⁸ Uluçay, a.g.m., s. 753; Kurnaz, a.g.e., s. 59-63.

¹⁹ Mehmed Önder, "Seydişehir'de Seyyid Harun Külliyesi, Vakıflar ve Bânisi", *VD, C. XX*, s. 14.

²⁰ Halife Sultan'ın yani bir kızın şeyhliği İslâm tasavvuf geleneğine ters düştüğünden olsa gerek, mezkûr makâlâtın bir yerinde, Dediği Sultan Halife Sultanla evlenmek istediğinde, onun bıyığı terlemiş ve sarığı olan bir er olduğu (Kurnaz, a.g.e., s. 56), diğer bir yerinde Halife Sultan'ın hünsa olduğu fakat babasının duası ile er olduğu belirtilmektedir. Kurnaz, a.g.e., s. 61.

²¹ Kurnaz, a.g.e., s. 61-64.

rüsûmdan muâf oldukları görülmektedir²². Yine, aynı tarihte Seyyid Harun zaviyesinde avâriz ve rüsûmdan muâf 4 şerif ve 32 derviş bulunmaktadır²³.

Bundan başka, Seydişehir'e ait, 15 Cemaziyelevvel 1289/22 Temmuz 1872 tarihli bir şer'iyye sicil kaydına göre Seyyid Harun'un nesli XIX. asrın sonlarına kadar devam etmiştir. Bu sicil kaydında, Seyyid Harun soyundan Osman oğlu Seyyid Ahmed Halife'nin oğullarından Seyyid Osman'ın Seyyid Harun Medresesi müderrisi, Seyyid İsmail'in mezkûr medresenin hatibi olduğu ve Seyyid Sadeddin'in de Seyyid Harun Türbesi türbedarlığına getirildiği kayıtlıdır²⁴.

Seyyid Harun soyundan gelen bir kol Seydişehir'de ikamet ederken, diğer bir kol da Konya Sahrası'nda sakin olan konar-göçer *Atçeken Oymakları*²⁵, arasında bulunmaktadır. Bunlar tahrir defterlerinde bir oymak olarak yer almakta olup, mezkûr defterlerde açıkça "*Cemâ'at-ı Evlâd-ı Seyyid Harun*"²⁶ şeklinde kayıtlıdır. Yine, aynı tahrir ve mühimme defterlerinde, bu oymak mensuplarından "*sâdât*"²⁷ diye bahsedilmesi; ayrıca, Seydişehir'e mücavir bir bölge olan Turgud²⁸ Kazası'nda sakin olmaları, onların Seyyid Harun'un neslinden geldiklerinin açık delilleridir.

XVI. asrın başlarına gelindiğinde bir oymak teşkil edecek nüfusa sahip olan Seyyid Harun Evlâd-ı'nın Seydişehir'den ne zaman ayrıldıkları, Atçekenler arasına ne zaman geldikleri ve Seydişehir'i niçin terk ettikleri meçhûldür. Yine, Seyyid Harun soyundan olan bu cemâat mensuplarının Seydişehir'i terk ediş biçimleri ve kaç kişi oldukları bilinmemektedir.

²² "Cemâ'at-ı der mahalle-i Hacı Muslihiddin'an dervişân ve huddâm zaviye-i Seyyid Harun", "Avâriz ve rüsûm virmeyeler", *BOA, TD, nr. 387*, s. "gös. yer".

²³ *BOA, TD, nr. 387*, "gös. yer".

²⁴ Önder, *a.g.m.*, s. 18.

²⁵ Atçekenler, Konya sancağı'na bağlı, Turgut, Bayburd ve Eskiil kazalarında sakin, özel kanunlara tâbi, bir takım muâfiyetleri bulunan ve çoğunluğu özellikle askerî alanda Karamanoğulları'nın en büyük yardımcısı olan Turgud ve Bayburdoğulları'na mensup konar-göçer teşekküllerdir. Fazla bilgi için bkz. H.Basri Karadeniz, *Atçeken Oymakları (1500-1642)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Kayseri 1995.

²⁶ *BOA, TD, nr. 387*, s. 244; *BOA, TD, nr. 636*, s. 89; *BOA, MAD, nr. 5512*, s. 15.

²⁷ Sâdât, Hz. Peygamber'in soyundan gelenlere denir. Bunlardan Hz. Hasan'ın neslinden gelenlere "şerif" ve Hz. Hüseyin'in soyundan gelenlere "seyyid" denir. İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlimiye Teşkilatı*, Ankara 1984, s. 20.

²⁸ Bugünkü, Akşehir, Cihanbeyli ve Konya arasında olup, diğer Atçeken kazalarında olduğu gibi "nefs"i yani idari merkezi yoktur. Karadeniz, *a.g.e.*, s. 69-70.

Evlâd-ı Seyyid Harun Oymağı'na ilk kez 1520 yılı tahririnde rastladık. Bu tarihte mezkûr cemâat, Turgud Kazâsı'na bağlı ve tımar tasarrufunda olan Yapalu Kabilesi oymakları arasında yer almakta olup, zikrolan kazâya tâbi Kabaklu Köyü'nde sakinlerdir²⁹. Başbakanlık Arşivi, Tapu-Tahrir Defterleri tasnifi 32 numarada kayıtlı, Karaman Eyâleti konar-göçerlerine muhtevi 1500 tarihli tahrir defterinde Evlâd-ı Seyyid Harun Oymağı bulunmamaktadır. Bu durumda, Seyyid Harun Evlâdı büyük bir ihtimalle 1500-1520 yılları arasında Kabaklu Köyü'nde yerleşmiştir.

Seyyid Harun Evlâdı'nın kendilerine yurt olarak Turgudoğulları'nın sakin olduğu Turgud Kazâsı'na bağlı bir yeri (Kabaklu) seçmelerine gelince; Bu meseleyi menkıbelerden hareketle, Seyyid Harun-Dediki Sultan ve Turgud Bey üçgeninde tahlil etmek gerekir. Turgud Kazâsı sakinlerinin büyük bir çoğunluğunu Turgudoğulları³⁰ oluşturmaktaydı³¹. Turgudoğulları'nın atası Turgud Bey ile manevi bir şahsiyet olup, Ilgın civarında yaşayan ve bölgede kerametleri ile tanınan Dediki Sultan³² arasında manevi bir bağ vardır. Şöyle ki, Dediki Sultan iki kardeş olan Turgud ve Bayburd'u Horasan'dan Anadolu'ya göndermiş kendisi de önce Hicaz'a sonrada Konya Bölgesi'ne gelmiştir³³. Dediki Sultan ile Turgud Bey burada tekrar buluşuyorlar ve Dediki Sultan'ın kerameti ile Turgud Bey'in kısırağından meşhur atı doğuyor³⁴. Bu ve benzeri hadiseler sonucu, Dediki Sultan Turgudoğulları nezdinde manevi bir şahsiyet olarak saygı görmüş; hatta, Turgudoğulları'ndan Pir Hüseyin Bey, Dediki Sultan'ın Ilgın yakınlarında olup, Turgud Kazâsı'na tâbi Mah-

²⁹ "Kabile-i Yapalu. Timarhâ-i erbâb-ı tımar ve zuamâ", "Cemâ'at-ı Evlâd-ı Seyyid Harun der Kabaklu", *BOA, TD, nr. 387, s. 244.*

³⁰ Turgudoğulları hakkında bkz. M. Zeki Oral "Turgudoğulları,-Eserleri-Vakfiyeleri", *VD, C. III (Ankara 1956), s. 31-64; Faruk Sümer, "Turgutular", İA, C. XII/2, s. 120-122.*

³¹ Karadeniz, *a.g.e., s. 69.*

³² Dediki menakıbına göre, Dediki Sultan aslen Horasanlı'dır. Ahmed Yesevî soyundan olup, Hacı Bektaş Veli ile amca çocuklarıdır. Horasan'dan Anadolu'ya gelen Dediki Sultan Beyşehir civarında yaşar, Seyyid Harun ile görüşür ve onun vefatı üzerine cenaze namazını kıldırır. Daha sonra Ilgın civarında vefat eden Dediki Sultan Mahmuthisar Köyü'ndeki türbesinde defnedilir. oral, *a.g.m., s. 45-48; Dediki Sultan ve Tekkeleri için bkz. Ömür Bakırer-Surayı Faroqhi, "Dediği Dede ve Tekkeleri", Belleten, C. XXXIX, S. 155 (Temmuz 1975 Ankara), s. 447-467.*

³³ Turgud'u, Bayburd'u ikisi bir kardeş

Dediği Sultan'a oldular yoldaş

Dediği Sultan bunları Rum'a saldı

Kendisi dahi azm-i Hicaz kıldı. Oral, *a.g.m., s. 45.*

³⁴ Oral, *a.g.m., s. 46.*

mudhisar Köyü'ndeki tekke ve zaviyesine vakıflar tahsis etmiştir³⁵. Diğer taraftan, gerek Seyyid Harun Makâlâtı'na ve gerekse Dediki Sultan Menakıb-nâmesi'ne göre, Seyyid Harun ile Dediki Sultan arasında bir dostluk mevcuttur³⁶. Ayrıca, Seyyid Harun Camii'nin kuzeyinde Turgudoğulları'na mensup Rüstem Bey ve Turgudoğlu Emin Şah Bey kızı Sultan Hatun'a ait türbe bulunmaktadır. Turgudoğulları'na mensup bu şahısların türbelerini buraya yapturmalarındaki etken, onların Seyyid Harun'a karşı besledikleri sevgiden olsa gerektir³⁷. Yukarıda da zikrettiğimiz üzere, Turgudoğlu Pir Hüseyin Bey'in Dediki Sultan Tekke ve Zaviyesi'ne vakıflar tahsiside Dediki Sultan'a olan sevgi ve saygıdan kaynaklanmaktadır. Diğer bir ifade ile Dediki Sultan ve Seyyid Harun bölge halkının özellikle Turgudoğulları'nın sevip saydığı, hürmet gösterdiği manevi şahsiyetlerdir.

İşte bu sebeple, aynı zamanda Atçeken olan Turgudoğulları Seyyid Harun soyundan gelen ve bir oymak halinde bulunan Seyyid Harun Evladları'nı kendi yurtlarında barındırmışlardır.

Seyyid Harun Evlâdı, yukarıda da bahsettiğimiz üzere, 1520 yılı tahrir defterinde Turgud Kazâsı'na tâbi ve timar tasarrufunda bulunan Yapalu Kabilesi oymakları arasında yer almaktadır. Yalnız, XVI. asrın henüz başında mezkûr oymaklar konar-göçer iken, bunlar zikrolan tahrir defterinde Kabaklı Köyü'nde sakinlerdir. Halbuki, diğer oymaklar kendilerine devletçe tahsis edilmiş ve "yurt" diye adlandırılan mezraalarında sakinlerdir. Diğer taraftan, Kabaklı hem köy hem de mezraadır. Şöyle ki, mezkûr köy aynı zamanda Atçeken olup, Turgud Kazâsı'na tâbi *Kosunlar (Hosunlar) Cemâati*'nin yurt mezraasıdır³⁸. Nitekim, 1500, 1518, 1591 ve 1643 yılında tanzim edilen tahrir defterlerinde Kabaklı Mezraası Kosunlar Oymağı'nın hisse yurdu olarak kayıtlıdır³⁹. Buna göre, Kabaklı Mezraası'nın diğer hissesinin Seyyid Harun Evlâdı'na ait olması gerekir. Bununla birlikte, 1591 yılına geldiğinde dahi, tahrir defterinde Seyyid Harun Evladının Kabaklı Mezraası'ndaki hisseleri yurt olarak değil de "der-yed" tasarruf şeklinde kayıtlıdır⁴⁰.

³⁵ Oral, *a.g.m.*, s. 47.

³⁶ Kurnaz, *a.g.e.*, s. 53-57; Oral, *a.g.m.*, s. 45.

³⁷ Önder, *a.g.m.*, s. 15-17.

³⁸ Karadeniz, *a.g.e.*, s. 272-273.

³⁹ "Mezra-i Kabakluvirân ve Şekerlüce hisse yurd, hududu içinde olan suvadıyla", *BOA, TD, nr. 32* s. 115; *BOA, TD, nr. 1061*, s. 121; *BOA, TD, nr. 636*, s. 80; *BOA, MAD, nr. 5512*, s. 12, 21.

⁴⁰ "Mezra-i Kabaklı der-yed Evlâdı Seyyid Harun mezbûrun...", *BOA, TD, nr. 636*, s. 90.

Kabaklu Mezraası'nın mezkûrlara yurt olarak tahsisi ancak 1643 yılı tahriri ile gerçekleşmiştir⁴¹. Bu durum muhtemelen, Seyyid Harun Evlâdı'nın bu yöreye sonradan gelmesinden kaynaklanmıştır.

Seyyid Harun Evlâdı'nın Atçekenliğe girişine gelince; Osmanlı devlet teşkilatında "karye" yani köy zirâatin yapıldığı yer anlamına gelmektedir⁴². Diğer bir ifade ile köy yerleşik ve aynı zamanda zirâat yapanların barındıkları iskân birimidir. Konar-göçer Atçekenler'in sakin buldukları mahaller ise tahrir defterlerinde "mezraa" olarak kayıtlıdır. Bu durum en azından XVI. yüzyıl başları için geçerlidir.

1520 tarihli tahrir defterinde Seyyid Harun Evlâdı'nın sakin olduğu Kabaklu köy olarak kayıtlıdır⁴³. Halbuki yukarıda da zikrettiğimiz üzere mezkûr mahallin diğer hissedarı yani Kosunlar Cemâati aynı tahrir defterine kaydedilir iken, Kabaklu'dan mezraa olarak bahsedilmektedir⁴⁴. Bu durumda Kabaklu hem köy hemde mezraadır. Yerleşik olan Seyyid Harun Evlâdı için köy, konar-göçer olan Kosunlar Oymağı için ise yurt mezraadır. Bu ifadelerden, Seyyid Harun Evlâdı'nın konar-göçer Atçekenler arasında yaşamalarına rağmen yerleşik oldukları anlaşılmaktadır. O halde, Seyyid Harun Evlâdı tahrir defterlerinde niçin "cemâat" olarak kayıtlıdır? Bu, muhtemelen onların konar-göçer Atçekenler arasında yaşamalarından ve daha sonra da onlar ile aynı statüye tâbi tutulmalarından ileri gelmektedir.

1520 yılı tahrir defterine tımar tasarrufunda bir cemâat olarak kayıtlı olan Seyyid Harun Oymağı, 1591 tarihli tahrir defteri (TD. 636)'nde bir önceki tahrire yapılan atıfta (muhtemelen XVI. yüzyıl ortasında tanzim edilen ve bugün çok az bir kısmı elimizde bulunan Ebü'l-Fazl tahririnde) Atçeken olarak zikredilmektedir⁴⁵. Yine, Atçeken tahrir eminine gönderilen 15 Mu-

⁴¹ "Mezra-i Kabaklu Evlâdı Seyyid Harun'a yurd olduğu defterde mestürdür. Kemâkân kayd olundu", *BOA, MAD, nr. 5512*, s. 15.

⁴² Ali Tanoğlu, "İskân Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler ve Metod", *TM, C. XI*, (İstanbul 1954), s. 7-13.

⁴³ *BOA, TD, nr. 387*, s. 244..

⁴⁴ *BOA, TD, nr. 387*, s. 241-243.

⁴⁵ "Mezraa-i Kabaklu der-yed Evlâdı Seyyid Harun mezbûrun Atçeken deyü mukayyedir defter-i aütkde hâliyâ mezraa-i mezbûrede zirâ'at ve temekkûn iden Harun Cemâ'atı'nin defâtür-i 'aütkada sâdâtlar ve mezraa'larının üzerine başka hasıl 1050 akça kayd olunduğu ve bundan mâ'adâ 2050 akçada müstakil at resmi mukayyed olub sâir Esbkeşân (Atçeken)'a muhalif olduğu tis'a ve tis'amiate Muharreminin(?) on beşinci günü arz olundukda mal-ı mîriye gadrimizin olmamak üzere mezraa-i mezbûre mahsulün defâtür-i kadimede bunların abâ ve ecdâdlarına sâdât işaret olmağın ma'ruf raiyyet kayd olunmayıb bedeli-i öşr kayd olması buyrulmağın ber

harrem 1000/2 Kasım 1591 tarihli bir hükümde, sâdât olan Seyyid Harun Evlâdî'nın önceleri Atçeken olmadığı ve Ebû'l-Fazl tarafından Atçekenliğe dahil edildikleri belirtilmektedir⁴⁶. 1591 yılı tahririnde mevcut durum teftiş edilmiş ve Seyyid Harun Evlâdî, tahrir defterine Atçeken reâyâsı olarak değil, müstakil kaydedilmiştir⁴⁷. Bununla birlikte önceleri mezraa hasılı olarak ödedikleri 1050 akça ve 2050 akça tutan "at akçası"⁴⁸ toplamı olan 3100 akçayı kendi rızaları da alınarak Kabaklı Mezraası mahsûlatının bedel-i öşrü olarak vermeleri uygun görülmüştür⁴⁹. Ayrıca, 1591 yılı tahririne göre, mezkûrlar senelik 500 akça adet-i ağnam ve 300 akça bâd-ı hevâ vergisi ödemekle yükümlü kılınmışlardır⁵⁰. 1643 yılı tahririnde ise kesin bir şekilde Atçeken olarak kaydedilen Seyyid Harun Evlâdî'nın at akçası mukabili 4000 akça ödemekle mükellef oldukları görülmektedir. Seyyid Harun Evlâdî bu vergilerin haricinde klasik raiyyetin devlete ödemekle yükümlü oldukları resimlerden ise muâftur. Bu durum şüphesiz onların hem sâdât hemde Atçeken statüsü içinde yer almalarından kaynaklanmaktadır.

Evlâdî Seyyid Harun Cemâati'nin ikamet ettiği Kabaklı Köyü XVI. asrın sonlarına kadar Konya Sancağı'na bağlı Turgud Kazâsı'na tâbidir. XVI. yüzyıl sonlarında ise mezkûr kazâdan ayrılarak teşkil edilen Mahmudlar Kazâsı'na bağlanmıştır. Diğer taraftan, 1643 senesi tahririnde Mahmudlar Kazâsı'nın

mücibi ferman-ı şerif mezraa-i mezkûre-i cemâ'at-i mezbûre zirâ'at ve tasarruf idüb her sene at resmi zamanında mirî için bedel-i öşr virmek üzere defter-i cedide kayd olundu. "BOA, TD, nr. 636, s. 90.

⁴⁶ "Müşârünileyhümâya hüküm ki kazâya defter gönderüb Turgud Kazâsı'na tâbi yedi nefer ve Evlâd-ı Seyyid Harun ve yigirmi dört nefer sâdât mukaddemâ Esbkeşânlık tâifesinden değil iken Ebû'l-Fazl at akçası için iki bin elli akça kayd eyledikten sonra mezraa'ların ve de öşrlerin mukarrer yazub ziyade eylemişdür deyü mezraa'ları bedel-i öşr kayd olunub sâir Esbkeşân'a muvâfık olmak için ederin(?) virilmesin taleb eyledükleri ecilden buyurdum ki- Vardukta fi'l-vâki' mezbûrlardan hem Esbkeşânlık resmin ve hem öşr taleb iderlerse min-ba'd kendü rızalarıyla tahammülleri mikdarı bedel-i öşrlerin at resmi takdir idüb defter-i cedide ol vehile kayd eylesin. MD, nr. LXVII, s. 176, hüküm, 439.

⁴⁷ "Defâtir-i 'atikâda cemâat sâdât deyü mukayyed olan kimesnelerin evlâdî budur ki re'âyâya kayd olmayub hin-i tahrirde teftiş olunub müstakil kayd olunmuşlardır". BOA, TD, nr. 636, s. 89.

⁴⁸ Atçekenler, yurdlarında yetiştirdikleri mahsûllerin öşüründen Osmanlı Devleti'nce affolunmuş; fakat Osmanlı Devleti'nde ilk kez tatbik edilen ve benzeri görülmeyen bir uygulama ile öşür yerine muayyen bir miktar at akçası adı ile ihdas edilen bir vergi çeşidi ile yükümlü kılınmışlardır. Karadeniz, a.g.e., s 311-319.

⁴⁹ Bkz. Dipnot. 44 ve 45.

⁵⁰ BOA, TD, nr. 636, s. 90.

kazâlığı lağvedilmiş ve Turgud Kazâsı'na bağlı bir nâhiyeye dönüştürülmüştür⁵¹.

Seyyid Harun Evlâdı 1520 yılında 22 nefer⁵² nüfusa sahiptir⁵³. 1591 yılında ise bu nüfus 74 nefere yükselmiştir⁵⁴. Bununla birlikte, yukarıda zikredilen hükümden, Seyyid Harun Oymağı ile beraber ikamet eden 31 neferin sâdât olmakla birlikte, Seyyid Harun soyundan gelmedikleri anlaşılmaktadır⁵⁵. Buna göre, 1591 yılında Seyyid Harun Evlâdı'nın nüfusu 43 neferden ibarettir. 1643 yılında ise Osmanlı Devleti'nin genelinde ve Atçekenler'de olduğu gibi, Seyyid Harun Evlâdı'nın da nüfusu azalmış ve bu tarihte 19 nefere düşmüştür⁵⁶.

Diğer taraftan, Seyyid Harun Oymağı'na mensup bazı şahısların Osmanlı askerî teşkilatında görev yaptıkları görülmektedir. Buna göre, 1591 yılında, 8 merd-i tımar, 1 gurebâ-i yesâr, 1 silahdar, 1 cebeci (hassa), 4 sipahizâde ve 3 kulzâde olmak üzere, 18 şahıs ya askerî hizmet mensubu ya da onların evladları olarak tahrir defterine kayıtlıdır⁵⁷. 1643 yılı tahririnde ise askerî görevli olarak sadece 1 sipahizâde bulunmaktadır⁵⁸.

⁵¹ Karadeniz, *a.g.e.*, s. 69.

⁵² Nefer, vergi ödemekle mükellef yetişkin erkeklere denir.

⁵³ BOA, TD, nr. 387, s. 244.

⁵⁴ BOA, TD, nr. 636, s. 89.

⁵⁵ Bkz. Dipnot. 45.

⁵⁶ BOA, MAD, nr. 5512, s. 15.

⁵⁷ BOA, TD, nr. 636, "gös.yer."

⁵⁸ BOA, MAD, nr. 5512, "gös.yer."

